

PRZEGLĄD

ROLNICZY, HANDLOWY I PRZEMYSŁOWY

Pismo bezpłatne, wychodzące dwa razy na tydzień

przy
DZIENNIKU WARSZAWSKIM.

N° 25.

WARSZAWA.—CZWARTEK,

Dnia 17 (29) Marca 1855 roku.

WÓDKA Z PASTERNAKU.

Od lat blisko dziesiątka pojawiająca się ciągle choroba ziemniaków, zwróciła uwagę gospodarzy na rozmaite ziemniaki mające je zastąpić; przynajmniej w wyrobieniu wódki. Używają już na ten cel z korzycią kukurudzy i buraków, odzywają się nader pochlebnie zdania za łubinem, (w roku zeszłym doradzano uprawę połową znaną w ogrodach rośliny, fritillaria imperialis, bardzo w krochmal otulającej), świeżo doświadczenia chemików francuzkich Braconnota i Arnould wykazały możebność otrzymania znacznej ilości spirytusu z drzewa macerowanego kwasem siarkowym. Nie brakuje jednemu słowem na surrogatach do wypędu wódki sposobnych—ale chodzi o przekonanie się, który z nich najkorzystniejszy da się użyć, z uwzględnieniem miejscowych stosunków, a rozstrzygnąć to jedynie mogą dokładnie wykonane próby i ścisły rachunek. Wśród tak rozlicznych usiłowań i pomysłów, nie bez zajęcia zapewne przyjmą gospodarze nasi wiadomość o próbach wypędu wódki z pasternaku, wykonanych zeszłej jesieni w Łańcucie, o których W. Kazimierz Stęchliński, na prośbę komitetu towarzystwa krakowskiego, następujące udzielił raczył objaśnienie.

O ile przy zasiewie pasternaku, przy zbiorze tegóż i wypędach na wódkę przekonanie się mogłem, ani wątpię, że roślina ta na szersze rozmiary uprawiana, należyty plon wyda, a wypędy na wódkę, przy usilnym staraniu operatora, mogą się z czasem okazać korzystniejszemi niż z teraźniejszych wodnistych ziemniaków.

Bardzo żałuję, że za mało w zeszłym roku zasiałem pasternaku i tylko z niego dwa zacierzy po 15 korcy zrobić mogłem. Zacierzy te, na ten sam sposób jak z ziemniaków wykonane, zachęciły mnie o tyle, że na ten rok więcej nasienia sprowadzam i większą przestrzeń obsieję; nie tylko bowiem pasternak lepiej się rozciera jak ziemniaki, ale też lepszej fermentacji z żadnej rośliny nie widziałem.

Wysiano w zeszłym roku, na roli gdzie się buraki zasiewały, na czterech 6-skibnych zagonach — a na których zrobiono wałów czyli garbów 14 — nasienia pasternaku kwart trzy; z których zebrano korzeni korcy 24. Siano z ręki, bo się inaczej lekkie to nasienie siać nie da; po zejściu przerywano flance, gdzie za gęsto zeszły, plewiono dwa razy, okopywano dwa razy, i płużkami używanymi do ziemniaków obsypywano dwa razy. Pasternak wyrósł piękny i znacznej grubości. Niedostające do dwóch zacierów 6 korcy wzięto z ogrodu.

Do jednego zacieru użyto tedy:

Pasternaku	korcy 15.
Słodu jęczmiennego.	= 1 garncy 16.
Drożdży	= — „ 1 1/2.

Z czego otrzymano okowity 30 stopniowej garncy 40; czyli licząc ze słodu jęczmiennego garncy 6, z samego pasternaku było garncy 34 a zatem z jednego korca kwart 9 okowity 30-stopniowej.

Ani jeden, ani dwa zacierzy nie mogą stanowić dowodu, ile korzec pasternaku wydać może okowity; bo w najlepszych gorzelniach, czy z kukurudzy czy z pszenicy lub innych roślin pierwsze wypędy zwykle mniej korzystne bywają. Sądzę wszelako, iż przy należytej fermentacji i przy pilności operatora, 11 kwart okowity z korca pasternaku osiągnąćby można.

W załączonej próbie okowity, smak i zapach pasternaku jeszcze się czuć dają, nierównie mniej jednak jak w wódce pędzonej z buraków; a że udaje nam się, przez destyllację na aparacie Schwartza, uwolnić wódkę burakową od niechętnego smaku, ani wątpię, że i zapachu pasternakowego przez podobną destyllację pozbyć się będzie można.

Okowitę z pasternaku wypędzoną sprzedałem arendarzom po fl. 2 mk. garniec; rachunek przeto zysku z jednego wypędu byłby następujący:
Za okowity garncy 40 a fl. 2 mk. fl. 80.

KOSZTA:

Za pasternaku korcy 15 a fl. 2	fl. 30 kr. —
„ słodu jęczmiennego kor. 1 1/2 a fl. 10	= 15 „ —
„ drożdży garncy 1 1/2	= 1 „ 30
„ akcyzę	= 11 „ 12
„ drzewa miękkiego sąg 1	= 5 „ 24
Operator i usługa	= 3 „ — fl. 66 k. 6

Pozostaje czystego zysku fl. 13 = 54

i wywar.

Zrobić jeszcze winieniem uwagę, iż przy ciągłych wypędach z pasternaku, nie będzie się używać tyle drożdży, zmniejszy bowiem na nie wydatki używana teraz zwykle w gorzelnianach herma — a której do dwóch tylko zacierów użyć było trudno; co także mogło być powodem mniejszych wydatków; ho same drożdże zbyt silną i raptowną sprawiają fermentacją, skutkiem czego robota z kadek wybiega, a tej dla uniknięcia kary zatamować nie wolno.

Przyjmując za zasadę zbiór pasternaku i wypęd z niego wódki tylko według wypadku prób powyższych, zebraliśmy z morga pasterna-

ku korcy 160, a z nich otrzymali okowity 30 stopniowej 360 garncy.

Biorąc, z drugiej strony, rzadko dziś praktykowany sprzęt ziemniaków korcy 100 z morga, a z nich; licząc po 3 garnce z korca; 300 garncy okowity, jeszczeby się znaczna różnica na korzyść pasternaku okazała. Dodajmy, iż pasternak bardzo się dobrze przechowuje, bo nawet przez zimę zostawiony w ziemi nie wymarza i nie psuje się, że zatem długo w jesieni i wczesno na wiosnę mogłoby być prosto z pola brany do gorzelni, korzyści z uprawy tej rośliny do wypędu na wódkę zdają się być niewątpliwe, a przynajmniej na ścisłe zasługiwać próby.

(Z Tyg. Roln. Przem. Krak.)

CHODOWANIE (UPRAWA) ROŚLIN

w szczególności.

Gatunki zboża kłoskowego.

5. Czas siewu i ilość wysiewu.

Ziarno pszeniczne do siewu można według powyżej podanego sposobu zabezpieczyć od głowni. Czas siewu zawisł od klimatu; im ten jest pomyślniejszy, tym rychlej siał ją można. W ziemiach naszych z obu stron Wisły, powinna przyjść w ziemię we wrześniu, a najpóźniej w pierwszych dniach października. Obsiewa się miejsca te, na których poległego zboża spodziewać się można najpóźniej; zaś te miejsca, które najmniej objawiają siły ożywczej, najwcześniej. Pospolicie wysiewa się na morgę 1—1½ szefla pszenicy. Po konieczności siew się nieco gęściej jak po innych roślinach. Jest mało tylko okolic, które są tak szczęśliwe, iż zawsze równo dobrą obradzą pszenicę do siewu; dlatego też ziarno pszeniczne do siewu; częściej, jak k a żdęgo innego zboża, odmieniać wypada.

6. Pielęgnowanie siewu.

Jeżeli na wiosnę grunt pszeniczny bardzo jest zeskorupały lub zachwaszczony, tedy trzeba go podczas suchej pogody i kiedy jeszcze pszenica mała, wzruszyć żelaznymi bronami. Często pomaga pozornie wymarzlęj pszenicy pomierzwienie dobrym kompostem. Jeżeli pszenica dlz braku mierzwy źle stać będzie na wiosnę, trzeba ją będzie zaraz po wzruszeniu bronami pomierzwić, do czego użyć można rzadkiego gnoju popiołu, sadzy, wapna, ptaszego gnoju i kompostu. Bujną pszenicę, którąby polegnąć mogła, zrżyna się ostrożnie w maju, co się zowie: zbieraniem piórek, albo runi pszenicznej. Można ją także spaść; ale i przy tym ostrożnym być należy. Z przyoraniem zbyt marniej pszenicy nie trzeba się bardzo spieszyć, gdyż często dopiero z początkiem czerwea pokaże się jaką być może. Jeżeli jest w pszenicy wiele zielska, należy je kazać wypłóć. Czyni się to podczas suchej pory i kiedy roślinki około 9 cali są wyrosłe.

7. Sprzęt i zbiór.

Pszenica nie powinna się nigdy przestać na pluu, gdyż ziarno dostaje wtedy rogowatą lupinkę, a czerniejszą i podlejszą mąkę. Pszenica

zaś siewna powinna wystać się zupełnie i powinna być zaraz po zwiezieniu wymłócona. Należy ochraniać pszenicę w czasie sprzętu od wszelkiej mokrości i wilgoci. Uważając w przecięciu kilka gatunków gruntu i lat, przyjąć można siódme ziarno zbióru, albo z morgi około 10 szefli ziarna, i około 19 centnarów słomy.

Pszenica jara (latowa).

Pszenicę tę uprawia się zazwyczaj tam tylko, gdzie klimat albo też grunt zimowej pszenicy nie służy. W ogólności siew się ją na takim samym gruncie i uprawie co i pszenicę zimową; a nawet musi rola pod latową być jeszcze mocniejsza, gdyż ta ją bardziej wycieńcza. Podpada częściej rdzy i głowni, jest mniej pewna od zimowej i od jęczmienia, tudzież o czwartą część gorzej plonuje i ma podlejszą mąkę jak zimowa. Ze wszystkich tych przyczyn uprawę jej ograniczyć wypada. Rośliny okopowe mogą ją bardzo dobrze poprzedzać. Z morgi roli zbiera w przecięciu 7 szefli ziarna, a 14½ centnara słomy. Słoma lepsza na paszę od jęczmienniej nawet.

Żyto (ozime).

Żyto jest bardzo użytecznym zbożem, gdyż daje bardzo wyborną karmę dla ludzi i zwierząt, a odznacza się szczególnie obfitością najpożyteczniejszej słomy. Można też ze zryta robić dobrą, zdrową i pożywną kawę. Przy pieczeniu chleba można bezpiecznie do mąki rżanej wiazać znaczną ilość gotowanych kartofli.

Są rozmaite gatunki zryta, z których najważniejsze są: żyto zwyyczajne ozime, krzyca i jarka, czyli żyto latowe.

1. Klimat i grunt.

Żyto udaje się jeszcze w klimatach, w których dla zimna pszenica już nie rośnie. Tu wtedy zapewne żyto będzie głównym zbożem. Żyto sprzyja szczególnie tak nazwany grunt jęczmienny, a w ogóle grun taki, w którego składzie przeważającą częścią jest piasek; przede wszystkim jest to czwarta, piąta i siódma klasa gruntu. Role piaskowe klasy dziewiątej i dziesiątej, gdy są wymierzwiene, tylko jeszcze w życie plon wydają. Są także gatunki glinowego gruntu, na których żyto z większą pewnością uprawiać można jak pszenicę, wszelako nie powinno być w takim przypadku mokrej i zimnej wiosny. Na wilgotnych i mokrych polach nie bardzo żyto rośnie, lecz udaje się bardzo dobrze na roli z upalanej darniny.

2. Następstwo roślin.

Na odpowiedniej sobie roli udaje się żyto po każdej poprzedzającej je roślinie, a nawet przez lat kilka i po sobie samem. Poprzedzające je rośliny powinny wszakże wczas być sprzątnięte, bez zbytecznego spalchnienia i wysuszenia roli. Następuje bardzo dobrze po ugorze, odłogu, koniecznym, sporku, po owocach strączkowych, tatarce, po pszenicy i owsie. Im słabszy atoli jest grunt i im mniej namierzwiiony, tym mniej roślin żyto poprzedzać powinno. Na rolach piaskowych, które dostają wiele mierzwy, jest dobrą, żyto poprzedzającą rośliną tytoń, żyto i t. d. Po linie i kartoflach nie dobrze się żyto obradza. W gruncie łęgim i związłym właściwie tylko na czysty ugor żyto siał się zwykło.

3. *Uprawa roli.*

Rola pod żyto powinna być krucha i pulchna, a zatem, mianowicie grunt zwiezły, powinien także często być wzruszany. Przedewszystkiem starać się o zatrzymanie pewnego stopnia wilgoci w roli. W najwięcej razach wystarczy po roślinach poprzednich jednorazowa uprawa, wyjawszy tę rolę, gdzie wprzód stała zła konieczna, którą tak się doprawiać będzie jak pod pszenicę. Tudzież po dojrzałych owocach łupinkowych, marnych a zachwaszczonych, po zbożach kłoskowych, i jeżeli rola jest brylasta, potrzeba ją będzie kilka razy orać i uwlec. Grunta leśne pod żyto powinny być przynajmniej rok przedtem odwrócone i tartarką zasiane. Żyto nie cierpi chwastów i zielsk, tak jak pszenica, dlatego starać się trzeba wytępić je troskliwą uprawą. Daje się ostatnią skibę pod uprawę na dwa do trzech tygodni przed zasiewem.

4. *Nawóz.*

Nad wyborem mierzwy pod żyto nie trzeba sobie bardzo łamać głowy, gdyż jemu równie świeży, jak stary i przegnity gnój służy. Gnojówka, mierzwa mieszana, zielona, wapienna, margłowa i popiół, okazały się niemniej użytecznymi pod żyto jak pod inne zboża. Jeżeli rola odpočęta przez lat kilka pługiem tknięta nie była, tedy nie potrzeba jej wcale mierzwić. Uprawiając przed żytem inne owoce, daje się mierzwę pod takowe. W czystym ugorze zaś kładzie się mierzwę przy podorywaniu, mianowicie, jeżeli grunt jest słaby. Zazwyczaj mierzwi się pod żyto często, choć mało, czego już nawet odpowiednie mu gruntu wymagają.

5. *Czas siewu i ilość wysiewu*

Zwyczajny czas siewu dla żyta jest wrzesień. W dolinach, okolicach ciepłych i polach obfitych można siać później; na gruntach zaś mokrych i zimnych, na wysokich rolach górzystych, rychlej siać potrzeba. Rychłe siewy zawsze bywają najlepsze. Na role ścisłe i tegie trzeba siać suche ziarno, na piaszczyste i suche, można siać nieco mokre. Podorywanie nie bardzo żytu sprzyja. Gruntu lekkie i marne wcześniej obsiewać należy, jak mocniejsze i lepsze. Przed rzuceniem w ziemię ziarna rola się uwłóczy. Sieje się na morgę żyta $\frac{1}{2}$ do $1\frac{1}{2}$ szefla. Ziarno do siewu powinno być dojrzałe, zdrowe, czyste i mączyste, z którego względu też zaraz na polu odbiera się żyto do siewu; starając się o to, aby dobrze dojrzało i sucho było do gumna zwiezione.

6. *Pielęgnowanie siewu.*

Zrobiono to postrzeżenie, że w latach mokrych i na mokrych rolach najczęściej zjawia się sporysz w życie, i że w ogóle mokrość żytu bardzo szkodzi; starać się zatem należy, o ile to jest w mocy ludzkiej, aby zbyteczną wilgoć z roli oddalić, bądź przez wygonice i rowy, bądź w jaki inny sposób. Na tegich i zwiezłych rolach można żyto, tak jak pszenicę, przebronować na wiosnę. Jeżeli oziminę mróz ze ziemi wysadził, trzeba ją z początkiem wiosny przywalcować. Paść owce lub bydło na oziminie żytniej, podczas jesieni i zimy, nie można na każdym gatunku żyta.

7. *Sprzet i zbiór.*

Sprzet żyta rozpoczyna się w końcu lipca, albo na początku sierpnia. Mokrość nie tyle szkodzi żytu w czasie sprzetu jak pszenicy. Zbiór czyli plon z morgi zmienia się według okoliczności od 4 do 15 szefli ziarna, a 6 do 36 centnarów słomy.

(Dalszy ciąg nastąpi).

ROZMAITOŚCI.

Napoje orzeźwiające.

(Dokończenie).

Doświadczenie wskazuje, że działanie kawy w miarę użytej jest nieszkodliwe, a nawet zbawienne. Kawa w stanie napoju nie zawiera ciał właściwie pożywnych, takich zatem, któreby przeistoczyły się mogły w ciało zwierzęce. Robotnicy jednakże belgijscy, pracujący w kopalniach, znani z swęj pracowitości, oszczędzają, podług Gasparina, przez picie dwie kwarty codziennie kawy, $\frac{1}{2}$ ilości pożywienia, jakiej potrzebuje ciężko pracujący człowiek. Kafeina jest wprawdzie ciałem najobfitszym w azot ze wszystkich dotąd znanych, lecz ilość jej w odwarze kawy jest za mała aby jej przypisać można tę skuteczność w oszczędzeniu żywności. Kawie trzeba raczej przyznać własność chronienia organizmu od szybkiego rozkładu zużywających się jego części nerwowych, a zarazem lekkie i przyjemne spotęgowanie czułości nerwów, miano wicie mózgowych. Kawa bowiem służy szczególnie ludziom umysłowo pracującym, a bezsenność, którą sprawia, jest raczej orzeźwieniem niżeli szkodliwym drażnieniem. Najzbawienniejszym jest wpływ kawy w utrudzeniach i przeciw pijaństwu. Narody pijące wiele kawy znane są ze swęj trzeźwości i skąpego żywienia się, a karawany i algierscy żołnierze uważają kawę za najlepsze pokrzepienie sił w najtrudniejszych pochodach i przenoszą ją nad inne orzeźwiające napoje.

Częste picie kawy zdaje się być lekarstwem na kamień, gdyż słabość ta i podagra jest we franenckich osadach i w Turcji, gdzie dużo kawy piją, zaledwo znana. Johnston wspomina w swém dziele *Chemistry of common life*, że pewien człowiek 50-letni cierpiący przez 25 lat bardzo mocno na podagrę, wyleczył się zupełnie samém tylko pićm kawy. Podobnie zdaje się być czarna kawa, zaprawiona sokiem cytryny, bardzo pomocną na ból głowy, migreną zwany.

Picie bardzo mocnej kawy w podwójnej lub większej ilości niż jest zwyczaj, sprawia szcuptym i drażliwym osobom kurcze, bezsenność i drzenie rąk i nóg; silnieć jednakże zbudowanym szkodzi dopiero bardzo wielki nadmiar kawy. W ogóle zatem zasługuje kawa raczej na nazwę szlachetnego napoju, niżeli lekkiej trucizny, za jaką ją w zeszłym wieku w wielkiej części Europy lekarze poczytywali.

Rzeczywistego surrogatu kawy, któryby w części przynajmniej posiadał jej własności, nie znaleziono dotąd, a cykorja używana w miejsce kawy jest w wielkiej ilości daleko szkodliwszą niżeli nieumiarkowane picie kawy.

